

The Project Gutenberg eBook of Jephthas bok

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jephthas bok

Author: Johan Jacob Nervander

Release date: January 1, 2008 [eBook #24100]

Language: Swedish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JEPHTHAS BOK ***

Produced by Matti Järvinen and PG Distributed Proofreaders.

JEPHTHAS BOK

En Minnes-Sång i Israël

Af Joh. Jac. Nervander.

Först publicerad 1840.

Imprimatur:

S. J. BACKMAN.

I. Capitlet.

Innehåll: Midianiterne infalla i landet österut, härja bygden; en flykting räddar sig; undkommer ytterligare Moabiterne; men faller i ett af Ammon utlagt försåt. Profeternes söner båda detta åt Samuel.

I den tiden trädde någre af de Profeters söner[1] inför Samuel i Siloh, sägande: Abba, välsigna oss, att vi må draga hinsidon Jordan till att besöka vår slägt; men Han svarade: Drager i frid, och så drogo de hädan.

Vinterns kulna dagar lyckta,
Våren ned till jorden drar,

Och de tunga molnen flykta
Från en himmel blå och klar.

* * * * *

Ren Midian har flyttat tälten,[2]
Och springarn, tyglad af Hans hand,
Ren skymtar fram vid fästets rand;
Och från de aldrig-sådda fälten,
Från öcken-hafvets brända sand
Mot våra skördbetyngda land —
Han, stödd på lansen, dystert skickar
De giriga, de skarpa blickar.

Men dagen flyktar, mer och mer
Sin skugga Han förlängas ser,
Och nu Hans fåle sporren känner,
Och vingad öfver slätten spanner,
Der sanden under hofvens lopp
I täta hvirflar häfves opp.

Och denna sky af damm och stolt,
Som närmar sig allt mer och blänker
Så mildt uti det purpurdoft,
Som qvällens sista stråle stänker;
— Utur dess sköt likväl en flod
Af jemmer, tårar, brand och blod
Sig störtar ren, o Israël!
Utöfver Dina trygga tjell.

Ty ej Hyænor, hvilka hasta,
Med hop på hop, i Röfvarns spår[3]
Mer skonslöst på den skörd sig kasta,
Som stridens lia åt dem slår,
Ån sjelf Han ses mot likar rasa
Och sprida kring sig död och fasa.
— Och väckt i tid af deras skrån,
Som värnlöst för Hans mordlust falla,
Knappt *en* den undgår bland dem alla,
Och flyr med dödens ångest hän.

Ja fly! en säker fristad sök
Åt hvad Du räddat — barn och maka;
Förgäfves ser Du Dig tillbaka;
Din hydda har gått upp i rök,
Din hjord är fiendernes rof,
Förtrampad är af hingstars hof
Din vingård, som så herrlig stod,
Och klingor, hvilka änn sig färga
Af Dina stamförvanners blod,
Från Dina tegar skörden berga.

Men ren Du tror, Du stanna kan
Då skogen Ephraim Du hann.[4]
— Ser Du då elden ej, som flamar
I natten mellan trädens stammar
Och på ett svärd sig speglar der;
Ty blank är klingan, hvasst är stålet,
Det mot en ovän slipadt är,
Och i Din barm det hunne målet!
— Vet, Moab har mot landet dragit[5]
Och der Hans skaror läger slagit;
Men vägen dit bär till Din graf.

Och flyktingen med fasa ryggar,
Som fågeln midt i flygten skyggar,
För dunsten från det Döda Haf;[6]

Han sin kamel mot bergen styr,
Och redan Han dem lyckligt hinner;
Men ej Han Ödet undanfyr
Och stunden Honom *der* ock finner.

Ty Tigern lik, som springer opp
Från Meroms hvass och, med ett hopp,
Sig mordiskt kastar på Gazellen,
Som nalkas vattnet under qvällen[7]
Och knappt sin ovän känt igen,
Ja, knappt en fara anat än,
Då ren Hon spörjer i sitt hjerta
Den hvassa klon och dödens smärta;
Så lömsk, försänd af osedd hand,
En pil på flyktingen sig kastar,
Der sorglös Han i skuggan rastar
Och hugger i Hans barm sin tand.

Af dödens natt Hans blick betäckes —
Dock nej, utaf de Sinas skri
Han till förnyad jemmer väckes
Och skådar, hur i slafveri
En Ammons krigar-flock dem för,[8]
Och tiofallt Han döden dör.

Ty allt hvad lifvet bittrast har,
Och allt hvad tanken hemskast äger
Än med en här af fasor drar
Förbi Hans själ på smärtans läger.

Ack! träla skall med hopplös sorg
I Rabbat-Ammons[9] stolta borg
Hon, som ändock Din maka var
Och tjenarinnor van befalla;
Du sjelf, som, ansedd inför alla,
Förtrycktes värn och usles far,
Ibland de äldsta af Ditt folk
I porten satt, en lagens tolk,[10]
Ej samlas skall till Dina fäder
I klippans tysta grifte-städer;[11]
Men obehedrad, bortglömd är
Ett rof för himlens fåglar här.[12]
En fremling tar Din arfvelott;
Ditt namn bland folket dör och blott
Med hån skall af en ovän nämnas,
Ty han, som bordt Ditt minne hämnas,[13]
Din mandoms fröjd, Din ålders stöd,
Din Son, som här ifrån Din sida
Så späd man slet, att brist och nöd
Och lifstidsbojans smäleka lida —
Hvem lär väl Honom lagens bud
Och fädrens namn och Jacobs Gud?

— Så vardt Hans klagan länge hörd,
Men nu Hans barm en suck ej sänder,
Och dubbelt hemsk, sen hon blef störd,
Till nejden tystnan återvänder.

Och Profeternes söner vände hasteliga till Samuel tillbaka. Men då Han såg dem, sade Han: är det frid med Eder? Då bådade de Samuel det som skedt var. När nu Samuel detta förnam, ref Han sin mantel, klädde sig i säck och asko, fastade och bad till Herran från solens uppgång allt till dess nedergång.

Innehåll: Samuel låter blåsa i basunerne. Israël drager i härnad. Stammerne uppräknas. Ett bud återvänder från hären och förkunnar Samuel, att fienderne blifvit slagne.

Men då dagen till ända var, och natten instundade, reste sig Samuel, den Öfverstepresten, och befalte Leviterne, som stodo inför Arken: Blåser i basunerne och tänder eldarne på bergen, Söderut och Norrut, Österut och Vesterut. Men Samuel var gammal vorden, så att Han sjelf på den tiden ej plägade draga ut med folket i örlig.

Hören basunen, hur mäktig den ropar
Eldarne skåden på bergens topp![14]
Vägarne fyllas af väpnade hopar;
Israël drager till Siloh opp.

* * * * *

Rachel sina barn begråter,
öfver dem ej tröstas kan,[15]
Bröders blod ur jorden ropar,
upp, O Jacob! som en man;
Gjorda Dina länder Juda,
ned från väggen af Ditt tjell
Tag Ditt pantzar, kläd Dig i Din
starkhets-rustning, Israël!

Se! och ren högtidligt bryter
arken upp och stam vid stam,[16]
Under klangen af trummeter,
tågar öfver Jordan fram.

Främst, ett Lejon, drager Juda;
främst, ett Lejon djerft och ungt;[17]
Stolt är gången, stark är stämman,
ramens tag är djupt och tungt.
Simeon sitt härscri höjer
invid Hans; och från sin våg[18]
Hafvets örnar, Dan och Asser,
sluta sig till deras tåg.[19]
Oförskräckt till strids Naphthali
drar från sina fjellar ner,[20]
Lik tigrinnan när hon från dem
hungrig sig på rof beger.
Sebulon, Din pil är säker,
och Isaschars herdelans,[21]
Blank och stålsmidd fjerran sprider,
stridens stjerna! Du Din glans.
Ephraim välsignad vare
och Hans vandring ut och in,[22]
Josephs dubbelsvärd ej sviker,[23]
slungan ej i Benjamin.[24]
Ingen saknas; Gad och Ruben
landets sköldar begge två,
Ren på andra sidan Jordan
längesen i väntan stå.[25]

Hel Dig här, Du Jacobs trygghet,
hel Dig i Din åras glans;
Se, Du hastar hän till striden,
glad som jungfrun till en dans,
Stark som vårens flod från Hermon
ned uti Dameseks dal;
Ho kan väl dess vågor tälja?
ho kan Dina kämpars tal?
Härligt slå de vid hvarannan,
härlige i vapnens då,än,
Såsom palmer invid vatten,
cederträd på Libanon.

Ho är då som Du, Din like?[26]
ho han stånda Dig emot?
Hvilken Gud är som de starkes,
är som Herran Zebaoth.[26]

— Hvad, men kommer ej från hären
ren en man tillbaka der?
Och af fröjd Hans blickar stråla,
segerbud han till oss bär!
"Salighet af Herran gifven
är åt Jacobs hus i dag.
"Härrarne tillsammandrabbat,
slagit är ett väldigt slag.
"Fienden i trenne läger
stod i går vid Jaboks flod[27]
"Och i dag dess bölja hvälfver
röd utaf hans kämpars blod!
"Israël mot honom trädde;
se! och ren den myckna här,
"Hvaruppå Han stolt förtröstat
krossad och förskingrad är.
"Så när dagens konung, Solen,
upp på himlahalvvet går,
"Nattens rofdjur fly till bergen,
lemnande ett blodigt spår;[28]
"Så den vilda gräshoppskaran,
när som östanvinden blås,
"Rycks från halförtärda fältet,
drifs till hafvet och förgås.[29]

Då nu Samuel detta af budet förnam, vardt Hans ande åter lefvande i
Honom och Han prisade Jacobs Gud och drog åter till Sitt hus i Ramath.

III. Capitlet.

Innehåll: Medan nu Hären sköflar och gifver allt till spillo i fiendernes land samlas qvinnorne på
Gileads berg för att begråta Jephthas dotter.

Men i de dagar, då männen ute voro i härnaden, stundade åter till den tiden, då qvinnorne gingo till
och begreto Jephthas, den Gileaditens, dotter; såsom sedvänjon var i Israël.

Nejden är lugnad; floderne svalla
Purprade endast af aftonens färg;
— Israëls döttrar! församlen Er alla;
Samlen Er alla på Gileads berg.

* * * * *

På murn, i väntan, Rabbaths qvinnor dröja,[30]
Men ingen segertidning till dem förs;
Och snart vid Arnon jemmerrop sig höja,
Och klagolåt till Zoar hörs.[31]

I vild förvirring flyktingarne hasta
Från stridens fält till sina hem;
Men dit med dem sig krigets vågor kasta
Och hämndens svärd är öfver dem.

På Moabs slätt, på Sibmas drufvokullar,[32]
Man mer ej glada sånger hör;
Ty härjningen sin tunga vält der rullar
Och skörden före anden gör.[33]

Och doft, vid klang utaf basuner, falla

Nu torn och fasta murar ner;
Och hvad derinnom rörs och lefver — alla
Man Herranom till spillo ger.[34]

Och till försvar ej höjas spjut, ej dragas
Af kämpahänder svärd från länd;
Men folk och förstar af en skräck betagas
Utöfver dem af Gudi sänd.[35]

Sig Ammon skyl i dolda klyftors nästen,[36]
Och Kedars hyddor öde stå,[37]
Och uppå sjelfva Karraks klippe-fästen
Med bäfvan Moabs vakter gå.[38]

— Men fjerran männens split och fjerran striden
Och hämndens blodbestänkta hamn,
Låt oss en högtid fira under tiden
För alla känslor utan namn;

För känslor hvilka, på sin vilda bana,
Lik blommor mannen öfverser,
Hvars milda doft han icke mäktar ana,
Hvars späda vekhet han beler.

Och hvad i qvinnans barm sig går att sluta,
För lifvets kalla blickar skyggt
I drömmens land vid diktens vårflägt skjuta
Sin blyga krona må i dagen tryggt.

En flyktig stund, förstådd i syskonrunden,
En suck, en tår hon gjuta skall,
Men sen igen vid stilla pligter bunden
Hon fylla må sitt tysta kall;[39]

Och mannen trött af dagens tunga, finna[40]
I Dina hyddor, Israël!
En glad, en öm, en trogen tjenarinna[41]
Och trefnad inom Jacobs tjell.

Så förblefvo nu qvinnorne i fyra dagar på bergen.

IV. Capitlet.

Innehåll: Qvinnorna helsa solens uppgång med sånger och strängospel. Vårens härlighet beskrifves. De naturliga tingens vansklighet och fåfänga bevisas.

Om morgonen, den första dagen, voro qvinnorna tidliga redo och sungo hvarandra till med Psaltare i Choren.[42]

Dagen nalkas, morgonvinden
Bådar det från dal till dal;
Turturdufvan vaknat, hinden
Skymtar fram ur skogens sal.

* * * * *

Första Half-Choren.

Se! solen vänlig och ung går opp,
Och skådar glad ifrån kullens topp
De vida fälten, de blomsterrika;
Allt är så festligt och är så lika,
Som då i fjol Hon vid vårens hand
Här såg ikring öfver Juda-land.
Hon samma blommor ser marken hölja
Och samma skördar för vinden bölja,

Och skogen klädas i samma skrud,
Och luften fyllas af samma ljud,
Och samma dofter dig deri höja,
Ja samma skyar ännu der dröja.

Andra Half-Choren.

Ja; väl nu Saron i liljor står
Och doft från Jerichos rosor går;
Väl ax vid ax i Megiddo svalla[43]
Och lärkesånger deröfver skälla;
Väl Sykomoren i Mamres lund
Sin skugga bjuder åt middans stund,[44]
Och hvita skyar, lik hjordar skrida
I stilla vandring vid Nebos sida;[45]
Men dock, hvad sist Du här såg, ej mer,
Du blida Sol, nu emot Dig ler;
Den vårens barn, som Du *då* här funnit,
Ack! längesedan de ren försvunnit;
Dess sky sitt silfver kring öknen strött,
Dess doft förskingrats, dess blomma dött,
Dess sånger tystnat, dess lunder härjats,
Dess grönska bleknat, dess skördar bergats;
Utaf dem alla ett spår ej finns,
Och deras rum dem ej mera minns.
Det fylles nu af ett yngre slägte
Som upp ur natten och gruset bräckte,
Till samma öde, till samma lott,
Som ren dess Fäder har öfvergått.

Hel Chor.

Men Du, hvars skatter ej återvända,[46]
Som, gränslöst gifmild, ej tröttnar sända
Till jordens skaror Din stråles guld,
Som lika är mot dem alla huld,
Från luftens örn och från bergets ceder
Till däldens mygga och isop neder,[47]
Och räknar alla dem till Ditt hus
Och mättar alla dem med Ditt ljus,
Du Sol ej vet, att så ömt dem alla
Du fostrar blott för att offer falla
Åt döden, hvilken i lifvets spår,
I evig skörd öfver jorden går!

Ack! visste Du, att hvar Du må skåda,
En ständig kamp och förstöring råda,
Att jorden endast en graf Dig ter,
Som drager allt i sitt sköte ner;
Ditt gyllne hår Du af sorg förödde
Och skuggans stoft på Din hjessa strödde
Och sjufallt mörker uppå Dig drog,[48]
Och jord och himmel en ände tog!

Och den dagen förströdde sig qvinnorna i lunderne samt byggde sig löfhyddor, ty serlaregnet gick öfver landet.

V. Capitlet.

Innehåll: Menniskans magt och hennes skepnads dägelighet upphöjas. Dock är äfven hennes lif flyktigt och vanskligt samt hon, liksom det ringaste, underkastad förgängelsen.

Men då regnet var öfverståndet samlade de sig åter öfverst på berget, såsom sedvänjon var.

Dagen sjunkit nedom Karmels toppar[49]
Och sitt lugn kring nejden qvällen spred;
Blott i dalen, ljumt och tyst, än droppar
Sista skurn af serlaregnet ned.[50]

* * * * *

Hur lifvas allt! — Hvar bäck en bölja bär,[51]
Hvar törstig dal är åter vattnad vorden,
Hvar bleknad lund ånyo grön sig klär
Och i sin fägring strålar åter jorden;[52]

Men stolt, såsom en Fader till sin slägt,
Såsom en Konung till sitt folk sig vänder,
Se qvinnans son, i Majestätets drägt,
Som sina blickar kring den jorden sänder.

Och hvart de vandra och hur långt de gå,
Sin hyllning ger hon åt hans magt och ära,
Dem högt förkunnar allt, som bor derpå,
Och sjelfva djupen derom vittne bära.

Se fältet blommar till hans ögnalust
Och fågelns stämman till hans fägnad ljuder,
Och marken honom till ett arf sin must
Och himmelen sin dagg derofvan bjuder;

Han trampar djerf det vreda hafvets rygg,
Till bergens djup han malmens gång förföljer,
Och öknens Konung sjelf, för honom skygg,
Bland Jordans snår sig rytande fördöljer;[53]

Mer ljuft hans tal, än doft från Hermon, går;[54]
Och mer än guld hans läppars visdom väger;
Hans växt med blygsel höljer Zalmons Rår;[55]
Och ej Dameseks ros hans fägring äger.[56]

Och öfver sig dock samma dom han har,
Som hvar och en den ringaste hans broder;
Han äfven kallar Vanskligheten Far
Och till Förgängelsen han säger Moder.

Ja, föran nästa Sol från hvalfvet gått,
Föran från Thabor hon förjagat dimman,[57]
Har stunden kanske redan honom nått
Och blomman vid hans fot dock ser den timman.

Och ej af ungdom, ej af sällhet rörd
Sitt egg allt blindvis ödets lia pröfvar,
— Den natt som sagt en Far: "Din bön är hörd,
En son Dig föddes!" sjelf den späda rövvar;

— I väntan står en brudgum; allt är redt
Af Mirrha doftar bruden, facklor tändas,[58]
Och tåget rör sig; se, då stannar det
Och bröllopsångerne i gråt förvändas.

— Den ärfda tegen mannen har besått,
Och axet mognat, men hans barn och maka
Vid skörden honom sakna; han har gått
Den väg, som ingen kommit än tillbaka.

— Och så, hur långt ett menskolif än var,
Hur sent dess mål den ålderstigne hunnit,
En rök, ett moln det endast varit har,
Och som en skugga har det hän försvunnit.

Och snart begrafnings-ståten varder all,

Och tåren torkar af den lejda gjuten,[59]
Och vandran går förbi Din grift så kall,
Som klippan, hvaruti den blifvit bruten.

Och fridlyst är ej engång detta hus,
Af tiden Sarkofagen sjelf blir fräten,[60]
Och dagens stråle leker på dess grus,
Och, som den der ej fanns, Du är förgäten.

Så vardt nu af morgon och afton den första dagen.

VI. Capitlet.

Innehåll: Menniskolifvets förlopp visas ytterligare genom en Liknelse vid Jordan. Barndomen liknas vid Meroms sjö. Ungdomen vid Genesareths haf. Mandomen vid Jordans flod, som slutar i Dödens Haf.

Om morgonen, då qvinnorna tillhopa voro, satte Bilhah, Sallums dotter, dem en Liknelse före; men Hon var en af de visa qvinnor i Abel.[61]

Ur Österns portar solen blodig stiger,
I tyst förbidan all Naturen tiger;
Blott dundret doft kring Hermon går,
Som molnbeklädd och dystert står.

* * * * *

Af himlens skyar kring dess topp,
Af jordens spenar närd,
Vid bergets fot, ur nattlig verld
En källa springer opp.
Hon späd ännu ej har ett namn,[62]
Och för sitt lopp ej ban, ej hamn.

Och obemärkt och tyst hon rinner
Och snart sig tagen upp hon finner,
Du lugna Merom, i Ditt sköt;
Der strandens gröna skuggor hölja
I vänlig skymning hennes bölja,
Der ingen storm dess ro än bröt,
Och flägten blott med silfvertunga
Sin vaggsång får i hvassen sjunga.

Men skumbetäckt bland fjellen brusa
Ses, från den vaggan vuxen bort,
Med gröna stränder, vågor ljusa,
Den unga floden innan kort;
Och störtar, tänd af längtan, neder,
Det fjerran, rika mål emot,
Der Kinnereth i väntan breder
Sin vida dal inför hans fot![63]

Hur högt hans blåa vatten hvälfva,
Hur stolt sin ban de vidga ut,
Och djerft och gladt der skapa sjelfva
Ett mäktigt haf åt sig till slut.

Der än vid flägters sus hans bölja
Sig smyger öfver perlesand,
Att ömt med kyss på kyssar hölja,
Som brud, sin fagra, sälla strand.[64]

Än klar, som spegeln, låter skåda
De rena djupen af sin barm,[65]
Och jord och himmel se der båda
Af sig en trogen bild, en varm.

Och än emot sig sjelf att rasa
Ut af en il blott upprörd, går;[66]
Och höljer hvalfvets rymd med fasa
Och klippans grund med bäfvan slår!

Men snart sin ungdoms tummelplats han byter,
Med manlig håg, mot nya, högre kall
Och med ett namn, ett redan frejdadt, bryter
Som Jordan, ur dess rund sitt rika svall.

Och nu, med bragd på bragd, Du Starke drager,
Du Jacobs väktare, Din kungastråt,[67]
Och krossar hållar, spränger fjellens lager,
Hvars spillror sjelf Dig nödgas följa åt.[68]

Och bergens strömmar störtande sig hasta,
Och öknens källor skynda på sin våg,
Att med sin hyllning sig för Segrarn kasta
Och följa Förstens ibland bröder tåg.

Och hvart Han vandrar, honom lunder bida
Och stolta städers tornbegrönta rand,
Och oljobäckar flöda vid Hans sida[69]
Och balsam dryper på Hans rika strand.[70]

Men af Sin makt Han dock förgäfves
Och sina vågors tal förhäfves;
Hans mål är Honom föresatt,
Och närmre Han allt mer det hinner
Och snart med mattad gång försvinner[71]
Uti dess afgrund hemska natt;[72]

Hvars dimmor dag ej genomtränger,
Der tystnan som dess gårdar stänger,[73]
Af minsta fågels ljud ej bräcks,
Och der bland stränder, evigt kala
Hans tunga våg, utur sin dvala
Af flägtens ande aldrig väcks.[74]

— Så Herren har uti Hans bana
Den kloke låtit mening ana,
Och tydning åt den vise gaf.
Se menskolifvet! — Det ju skrider
Igenom fröjder, hopp och strider,
Som Jordan, hän till Dödens Haf.

Detta är nu Bilhah, Sallums dotters Liknelse. Och den fann behag inför Israëls döttrar, så att de lärde den åt sina barn, allt intill denna tid.

VII. Capitlet.

Innehåll: Då nu lifvet är kort och förgängeligt, klagas att det äfven är fullt af qual och vedermödor. Önskas att dess korta tid vore lustig och utan sorger. Nu är det så besvärligt, att fleste önska, att det än ytterligare blefve afkortadt.

Om aftonen, då dagen sval vardt och skuggorne begynte afvika, församlade sig qvinnorna åter endrätgeliga till samspråk, med strängaspel och sånger.

Vesterns himmel fällt sin purpurskrud,
Natten fästets stjernelampor tänder
Och sitt första ömma klagoljud
Näktergalen, lyss! från dalden sänder.

* * * * *

Hvad föder, o Sångare! väl i Ditt hjerta
Den trånande längtan, den eviga smärta,
Hvars makt Du förkunnar med smäktande röst?
De hinna, Du späde, då äfven Ditt bröst?

O qvinna! — de sörjande tonerne svara —
Vak upp till att höra, och allt skall förklara
Och allt skall förkunna Dig plågor och strid.
Häf upp Dina ögon; hvar finna de frid?

På fältet Dig möter den suckande vinden
Och blomman med nattliga tårar på kinden;
Vid stranden af hafvet, dess klagande våg;
På fästet de sargade skyarnes tåg.

Så lidandets språk öfver allt ju sig höjer;
Sänd blicken hur långt, och blott qval Du der röjer,
Slut honom innom Dig, och likaså arm,
Du röjer det än i Din klappande barm.

Hvad är då väl lifvet, med dagar, som föda
En växande oro och amma upp möda,
Med fröjder, som flykta lik dimmor — med hopp,
Som, skyar i torkan, förgäfves gå opp?[75]

— Ett löf, som för höstliga vindarne skälfver
Vid Akko ett flarn, som i bränningen hvälfver,[76]
Kring Ascalons slätter ett irrande rop
Ur molnen af tranornes flyktande hop![77]

Men Du, som åt människan vägt hennes tider,
Som satte en gräns, öfver den hon ej skrider,
Du Herre, som talt hennes månaders tal,
Hvi talde Du dem då ej rena från qval?

Som vattnen i öknen, de snabbt ju förrinna,
Snart skuggans och domningens land skall hon hinna,[78]
Der bröstet ej mera för njutningen slår;
Der källan förtorkar till sällhetens tår.

Så blicka då bort, att i frid hon af lifvet[79]
Må tömma det malt, som åt Henne blef gifvet,
Och sluta dess Sabbath och mätt af dess fröjd,
Bege sig till tystnadens boningar nöjd.

Nu tynger Din hand öfver henne; Du jagar
Med sorger, som pilar, allt jemt hennes dagar,
Till dess hennes själ in i döden är trött,
Tills slafvens och konungens önskan sig mött;

En önskan, att snarliga hädan få vandra,
Och gisseln den ena och spiran den andra
Förbyta, och allt hvad som lifvet än gaf,
Mot lugnet och ron i sin ensliga graf.

Och vardt af morgon och afton den andra dagen.

VIII. Capitlet.

Innehåll: Simeath, Eliasaphs dotter, visar att om människans lif är fullt af vedermöda, så är dock qvinnans besvärligare än mannens, i thy att hon i tysthet och utan klagan mycket lida måste.

Då nu qvinnorna åter om morgonen sammankomne voro, talade inför dem
Simeath, Eliasaphs dotter, Jethers hustru, en af de Belials mäns.

Det ljusnar ren kring Basans dystra topp;[80]

Ifrån sitt läger springer skuggan opp,
Sin dunkla mantel kring sig kastar
Och skyndsamt bort från dalen hastar.[81]

* * * * *

Men slätt och kulle ar betäckt
Af blomstrens folk i högtidsdrägt,
Som helsa strålen från det höga;
Och daggens perla, mild och klar
— Det enda språk, som blomman har —
Mot honom ler ur hennes öga.

När han med qvällen hädan går,
Vid vännens flykt igen en tår
Uppå den spädas kind sig röjer;
— Den förra, knappast född, vardt all;
Men denna sväller tung och kall
Och natten om den dröjer.

Så qvinnan ock har på sin lott
Af lifvets håfvor tåren blott;
Den föds af fröjd, den föds af smärta.
Men fröjdens skymtar och förgår,
Och den allena återstår,
Som ammas af ett krossadt hjerta.

Ack, blott de tysta tårar — hvem,
Hvem räknar under slöjan, dem
En make väckt, som hon ej väljer,
Men lydas skall utaf den brud,
Den oåtspord, en Faders bud,
En Broders, blindt åt honom säljer.[82]

Hur rik mot hennes, mannens verld!
Han vidgar sjelf den med sitt svärd,
Han fyller den med hopp och drömmar,
Lik vandraren i öknens sand,
Hvars blick sig trollar der ett land
Med lunders sus och svala strömmar.[83]

Hans lit då likne Jordans tåg,
Men hennes är blott Kidrons våg,
Som hölj'd af bergens skuggor rinner,[84]
Och vid den sorgsna banans slut,
I Dödens haf — men ej förut,
Den stolta flodens bölja hinner.

Han stupar glad i segrens famn,
Och ger sin son sitt hjeltenamn,
Sin bragd åt häfden att berömmas;
Hon någongång blott ledes fram,
För Juda folk ett offerlam,
Att värnlöst blöda och förglömmas.

Men qvinnorna vordo mäktade bedröfvade i sitt sinne.

IX. Capitlet.

Innehåll: Till styrko här af, och såsom förebild af Qvinnans öde anföres Jephthas dotters bedröfliga ändalyckt, som Israëls döttrar i den natten särdeles begråta.

När nu aftonen ingången var, församlade de sig kring Abigail, den Gileaditiskon, att hon skulle förtälja dem granneliga, huru det med Jephthas dotter, Domarens i Israël, skedt var.

Men Abigail var till hög ålder kommen, så att hennes ögon skumma voro.

Från hafvet fläkten tyst sin svalka bär;[85]
Uppöfver öknen långsamt månen stiger
Och än en höjd med silfverdok beklär,
Och än en dal vid nattens skymning viger.[86]

* * * * *

Kunnen J ett skimmer röja,
Något, som sig tyckes höja
Fjerran öfver kullen der?
— Om, der berget ned sig sänker,
Något hvitt ur dunklet blänker,
Ramoths torn och mur det är.[87]

Der, när Ammons hand förtryckte
Herrans folk och till sig ryckte
Jacobs arfvedel och stad,[88]
Fädrens Gud åt de förskräckte
En förlossare uppväckte,
Jephtha, son af Gilead.

Der Hans dotters barndom grydde;
Innom dessa ängder flydde
Jungfruns dag så ljuft och lätt,
Som bland palmbetäckta kullar
Kisons silfverbölja rullar
Hädan på Israëls slätt.[89]

Dit, på höjden, hjelten hunnit, Sedan Han sin seger vunnit, Då han Dottren varse blef Festligt till sitt möte dragen, *Der*, af sorg och fasa slagen, Fadren sina kläder ref.

Här uppå de samma höjder,
Der Hon livvets drömda fröjder
Sen begret i vänners rund;[90]
Under samma ekar väljas[91]
Låt vår plats och här förtäljas
Sagan af de Gamlas mund.

Än en gång med blommor höljas,
Än en gång med gråt besköljas,
Må det altar, der Hon blödt.
— Snart ej mera någon finnes,
Hvilken Hennes öde minnes;
Hennes namn ju redan dödt.[92]

Ack! den tår, som der vi fälle,
Ej allena Henne gälle,
Oss den ock begråta må!
— Fast bland obemärkta öden
Många än mot offer-döden,
Såsom Hon, men långsamt gå!

Då nu qvinnorna förnummit om Jephthas dotters ändalyckt, sörjde de svårliga, slogo sig för bröstet, sjöngo klagosången, som till dem kommen var, och jemrade sig hela den natten: Ack, vår Syster! Ack, att det med Dig så gånget är!

Och vardt af morgon och afton den tredje dagen.

X. Capitlet.

Innehåll: Thamar, Asareels dotter, tröstar qvinnorna med löftet att, till vedergällning, Hjelten, som utlofvas, af dem födas skulle. Hans rike och härlighet beprisas.

På den fjerde dagen när Solen uppgången var, uppväckte Gud Thamar, Asareels dotter, Ethams sons, Jabes sons, en af de Förstar i Israël, att Hon qvinnorna trösta skulle, och Hennes röst hördes ibland dem; men Hon talade denna visones ord.

Din dag, o sol, är skön och klar
För jorden åter uppenbar;
Och natt och mörker sig på nytt
I glans och härlighet förbytt.

* * * * *

Så Herren ser också engång
till de betryckta neder;
Hans Nådes Ljus Sig öfver det,
som låg i skuggan breder;
Ur öknen strutsens jemmerrop
intill Hans öra når,[93]
Evinerlig Hans Godhet ej
ens matkens bön försmår.

Ho är alsvåldig dock som Han,
en Konung öfver alla;
In för Hans anlet solar dö
och himlens stjernor falla,
Han byggde jordens fasta grund,
Han den på ingo ställt,[94]
Och fästet med dess skyar spänt
derofvan som ett tält.

Han stormen som en tjenare,
som bud Han blixten sänder,
Han hafsens djup i skum rör upp,
Han landsens skick förvänder;
Lofsjunger Honom på Sin thron;
Hans Väldes makt är stor,
Och salig den, hvars tillit fast
uppå Dess klippa gror.

Som strå då för Hans fot förgås
må slægter efter slægter,
För Honom vare tusend år
som en af nattens väkter;
Hvad är det mer? — Orubbeligt
består Hans löfte dock,
Och Isaacs Gud i Sinom tid
skall det fullborda ock!

Och Du, som till Sitt hvärf Han täcks
bland Juda qvinnor kalla,
Välsignad vare Du bland oss,
bland Dina systrar alla;
Välsignad Du, om i vår rund
Du redan vandrar här;
Välsignad om Du komma skall,
och bröstet som Dig när.

Ty lik det regn från Hermon går,
att ned på Zion dugga,[95]
Så salighet af Herran skall
Din hjessa öfverskugga.
Din Fader bugande skall gå
Dig på Din stig emot,
Din Moders söner falla ned
till jorden för Din fot.

Ty Herren Den, Han sänder, vill

med kraftens svärd omgjorda,
All verlden som en fotapall
Han lägger för Sin Smorda,
Hvars dagars tal som sand, hvars stol
förblir till evig tid;
Men ljufligt kyssas i dess sken
rättfärdighet och frid.

Så blefvo nu qvinnorna upprättade till sitt sinne af Thamar, Asareels dotter.

XI. Capitlet.

Innehåll: Ytterligare propheterar Thamar om den kommande Herrans Smorde, hvars förebild Hon ser i den hjelte, som nu anført till seger den Israëlitiska hären, till hvars möte qvinnorna nedstiga från bergen.

Men medan Hon än talade, upphof Hon sina ögon, och se, Hon såg längst borta på bergen ett blänkande, såsom af vapens blänkande, och Herrans Ande kom öfver Henne, så att Hon ytterligare propheterade.[96]

Och Hon dansade för qvinnorna och de följde Henne, den återvändande hären till möte, med sjungande, trummande och spelande.[97]

Hvad? glimmar ej mot solens brand
En lans der längst vid fästets rand?
— Den lansens skars vid Jordans stränder,[98]
Till hemmet hären återvänder.

* * * * *

Upp hästen Er då, med blomsterkransar,
I festligt hvimmel, i helga dansar,
O Qvinnor, Jungfrur i Israël,
Att möta Hjelten, som Herren rörde,
Som landets kämpar till seger förde
Och frid som byte till Jacobs tjell!
— Och finns en qvinna med Andans ljus,
En Profetissa i Jacobs hus,
Hon tråde fram och med kastad slöja[99]
Sin stämma må till en lofsång höja:
Hel Judas Horn och Hans oväns fall![100]
Hel, Bild af Hjelten, som komma skall!
— *Som komma skall!*Och röstens Döttrar i klippans hall[101]
Upprepa skola ännu de orden,
Och himlen fyllas deraf och jorden!

* * * * *

Ja låter Cymbaler och Harpor nu skalla
Psalmerne jubel sig tränge fram
Fjerran till Israëls fiender alla,
Att med förfäran till jorden de falla;
— *Lejonet segrar af Juda-stam!*

Då nu Männen hörde, huru Herrans Ord var kommet till qvinnorna, prisade de Gud och undrade storliga: Hvad månne detta betyda; och de gömde orden granneliga i sitt hjerta.

Men de tolkade dem efter sitt sinne, och då nu året omgånget var och Israël församlade sig i Ramath, talade de Äldste inför Samuel och sade:
Smörj oss en Konung!

Anmärkingar:

[1] *Propheters söner.*

Så kallades lärjungarne i en af Samuel inrättad Bildningsanstalt.

[2] *Ren Midian har flyttat tälten.*

Biblens Midianiter voro Beduin-Araber i Syriska Öknerna. Vid vårens ankomst uppbröta desse från sina vinterläger och närma sig de odlade trakterna, som de oroas med sina oupphörliga plundringståg.

[3] *Ty ej Hyaenor, hvilka hasta
Med hop på hop i Röfvarns spår.*

Hyænor åtfölja i österlanden flocktals de tågande härarna, för att mätta sig af de fallne.

[4] *Skogen Ephraim.*

Dess läge är omtvistadt. Någre påstå att den låg väster om Jordan, andre att den låg öster om denna flod. Det sednare fallet är här anlaget. Troligen låg den på *begge* sidor om floden.

[5] *Vet Moab har mot landet dragit.*

Moabiterne voro det östra Jordanlandets Sydliga grannar.

[6] Dunsterne från Döda Hafvet anses vara, åtminstone på vissa tider, så giftiga, att fåglar som vilja flyga deröfver antingen vända om eller nedstörta som döda.

[7] I hvassen kring Meroms sjö uppehålla sig tigrar och andra rofdjur, hvilka lura på de djur, som om qvällarna och nätterna nalkas vattnet för att dricka.

[8] Ammoniterne voro det Östra Jordanlandets nordliga grannar.

[9] Rabbat-Ammon var Ammoniternes hufvudstad.

[10] *Ibland de Äldste af Ditt folk I Porten satt, en lagens tolk.*

I Palæstina samlades de Äldste i Stadsporten för att skipa lag bland sina medborgare. Beskrifningen på den sårades anseende och dygder träffar in med den, som förekommer i 29 Cap. af Jobs Bok.

[11] *Klippans tysta grifte-städer.*

Hebreernes grafvar voro uthuggne i kalkbergen, i långa rader vid hvarandra.

[12] *Men obehedad, bortglömd är.
Ett rof för himlens fåglar här.*

Israeliterne, liksom de fleste forntidens folk, ansågo för den största skymf och olycka, att ej få en ordentlig begrafning.

[13] *Han som bordt Ditt minne hämnas.*

Enligt Moses' lag var Sonen eller den närmaste arfvingen förpliktad att utkräva blodshämnden. Det ansågs såsom en stor sorg, att ej efterlemna några söner, dels af nyssnämnde anledning, dels äfven för att fädrens namn, hvars släktlängd förvarades vid Arken, sålunda skulle utdö och arfslotten öfvergå till fjernare Stamsläktningar.

[14] *Hören basunen hur mäktigt den ropar Eldarne skåden på bergens topp*

Genom slika signaler finner man af Biblen att Hebreerne tillkännagifvit hvad som hastigt borde blifva bekant i landet: Sabbather, Nytändningar, Folkförsamlingar etc.

[15] *Rachel sina barn begråter öfver dem ej tröstas kan.*

Bibliskt uttryck, att beteckna en allmän landssorg.

[16] *Se! och ren högtidligt bryter
arken upp och stam vid stam,
Under klangen af trummeter
tågar öfver Jordan fram.*

Förbundens Ark medtogs endast i fält, när hela Israël, och ej enskildta stammar ensamt, utförde kriget. Under Domarnes tid förvarades denna ark i Siloh, som då var Palæstinas hufvudstad. Under Samuel förvarades den dock i Kiriath-Jearim. Här förekommer således en anachronism, i fall man ej får antaga, att arken undantagsvis någonsång varit förd till Siloh under Samuels tid.

[17] *Främst, ett Lejon, drager Juda främst ett Lejon djerft och ungt.*

"Juda är ett ungt lejon — — — — han hafver nederbögd sig, och lägrat sigt som ett lejon, och som en lejinna." Jacobs välsignelse. 1 Mose Bok 29. C. 9 v.

[18] *Simeon sitt härskri höjer invid Hans.*

Simeons stam bodde innom Juda-stams Snöre eller arfslott. Begge stammarne tyckas härigenom hafva varit sinsemellan närmare förbundne än de öfriga. Se Domar. B. 1 C. 3 v.

[19] *Hafvets örnar, Dan och Asser.*

Dan och Asser bodde närmast Medelhafvet.

[20] *Oförskräckt till strids Naphthali drar från sina fjellar ner.*

Naphthali bebodde en vild bergstrakt, hem för tigrar och andra rofdjur.

[21] *Sebulon, Din pil är säker
och Isaschars herdelans etc.*

Sebulon och Isaschar innehade till en del bördiga Alptrakter — Gilboas, Hermonims, Thabors berg — och voro således Jägare och Herdar. Begge stammarne, äfvensom Naphthali, voro ganska krigiska. Se Deboras Segersång.

[22] *Vandring ut och in.*

Bibliskt uttryck, att beteckna: förehafvande, företag.

[23] *Josephs dubbelsvärd ej sviker.*

Josephs stam ansågs som tvenne: Ephraim och Manasse. Ephraim var, till makt och storlek, den första eller andra i ordningen, bland de Israëlitiska stammarne. Manasse var obetydlig.

[24] Benjaminiterne voro utmärkte bågskyttar och slungare.

[25] Gad och Ruben bebodde gränslandet öster om Jordan, voro derföre mest utsatte för fientliga anfall, och således krigiska samt betraktades med skäl som landets förmurar.

[26] Bibliska uttryck.

[27] *Fienden i trenne läger stod i går vid Jaboks flod.*

Lägren voro tre, troligen af den anledning att de utgjordes af trenne olika folk: Midianiter, Moabiter och Ammoniter. — Jaboks flod rinner genom landet, öster om Jordan.

[28] Hyænor, Panthrar o. d. rofdjur utgå om qvällen på rof från sina snår och klyftor samt återvända dit vid dagningen.

[29] Till Palæstinas landsplågor höra gräshopporne, hvilka i tallösa svärmar förtära all gröda på marken. I sin flygt följa de alltid en viss stråt, den från söder till norr; men från denna stråt drifvas de ofta, då de råka ut för den starka östanvinden, hvilken bortför och dränker dem i Medelhafvet. De förpestas då dess vågor, ända långt ut från kusten, med sina förruttande kroppar.

[30] Rabbath-Moab eller Rabbath, hufvudstaden i Moabs land; såsom Rabbath-Ammon, den i

Ammons. Uttrycket är således tvetydigt, då Israëliterne voro inbegripne i strid med begge folken. Af det följande synes dock att det är Moabiternes hufvudstad, som här menas.

[31] Arnon och Zoar voro Moabs yttersta gränser i norr och söder.

[32] *På Moabs slätt, på Sibmas drufvokullar — —*

Moabs slätt, en fruktbar dal. Sibma, en för sitt vin berömd stad, ömsom tillhörig Moabiterne, ömsom Hebreerne.

[33] *— Skörden före anden gör.*

"Anden, andetiden" gammalt Svenskt och Bibliskt uttryck för skördetid.

[34] *Och hvad derinnom rörs och lefver — alla
Man Herranom till spillo ger.*

"Gifva Herranom alla till spillo" är ett Bibliskt uttryck för att beteckna, att allt lefvande, menniskor och djur, nedergjordes. Derjemte förstördes ofta och jemnades med jorden all fienden tillhörig egendom, af hvad slag det vara månde.

[35] *Men folk och förstar af en skräck betagas Utöfver dem af Gudi sänd.*

Ett fälttåg afgjordes vanligen genom ett enda slag, såsom man ser af så många ställen i Bibeln. Efter slagets förlust fattades vanligen det besegrade folket af en panisk skräck och såg modlöst sitt land förhärjas af fienden.

[36] *Sig Ammon skyl i dolda klyftors nästen.*

Ammons land har otaliga, ofta otillgängliga klyftor och grottor.

[37] *Och Kedars hyddor öde stå.*

Med Kedars hyddor förstå Propheterne tälten, hvori de Beduin-Araber bodde, som vistades i Syriska öknen närmare Euphrat.

[38] *Och uppå sjelfva Karraks klippefästen
Med bäfvan Moabs vakter gå.*

Karrak-Moba, Moabs borg, var en otillgänglig, ointagelig bergsfästning.

[39] Juda-qvinnor voro, såsom plägseden än är i Orienten, noga bundne innom sin husliga krets, och sällan, utom vid folkfester och andra utomordentliga händelser, i tillfälle att se hvarandra i större samkväm.

[40] *Dagens tunga*

Svarar mot Dagens tyngd, möda.

[41] *En glad, en öm, en trogen tjenarinna.*

Österlandets qvinna betraktar sig ej blott som mannens Maka, efter vårt uppfattningssätt, utan mera som Hans tjenarinna — "Sarah var lydig Abraham, kallande Honom Herra."

[42] Israëliternes Psalmer och Hymner synas ofta hafva blifvit afsjungna i Vexelchorer. Se 1 Sam. 18 C. 7 v.

[43] Sarons liljor, Jerichos rosor och dalen Megiddos fruktbarhet äro ryktbara.

[44] *Väl Sykomoren i Mamres lund
Sin skugga bjuder åt middans stund.*

Mamres lund är ännu berömd för sina herrliga, skuggrika Sykomorer. Hela uttrycket om Mamres Sykomor, som inbjuder middagsstunden att njuta af sin svalka, tycks vara en Orientalisk allusion på Abrahams gästfrihet mot Herran och Hans Englar: "Och Herren syntes honom i den lunden Mamre, ther han satt vid sins tjälls dörr, tå hetast var på dagenom" etc. Se 1 Mose Bok 18 C.

[45] Nebo, ett högt berg öster om Jordan, från hvilket Moses öfversåg större delen af förlofvade landet.

[46] *Du, hvars skatter ej återvända.*

Återvända nyttjas i Bibeln i mening af: *upphöra, blifva slut*.

[47] *Till dalens *mygga* och *isop* neder.*

Uti Hebreernes poetiska språk motsvarar detta uttryck våra skalders: *till dalens *fjeril* och *blomma* neder*.

[48] *Ditt gyllne hår Du af sorg förödde
Och skuggans stoft på Din hjessa strödde
Och sjufallt mörker uppå Dig drog.*

Dessa uttryck äro bildade efter Hebreernes bruk, att vid inträffande olyckor rifva håret, strö aska och stoft på hjessan och kläda sig i "säck" eller i grofva och smutsiga kläder.

[49] *Karmels toppar.*

Berget Karmel, som ligger i Palæstina åt vester, vid Medelhafvet, har *tvenne* toppar.

[50] *Sista skurn af serlaregnet.*

Det regn, som i Palæstina faller kort för än hvetet mognar, hvilket der sker om våren, kallas serlaregn i Bibeln; i motsatts mot arlaregnet, som faller om hösten. Serlaregnet, ehuru det blott varar en par dagar, ofta blott en par timmar, är högst nödigt för växtligheten.

[51] *Hvar bäck en bölja bär.*

De flesta, äfven större floder i Palæstina uttorka till sommaren och fyllas åter af regnet.

[52] *Och i sin fägring strålar åter jorden.*

Resande kunna ej nog utmåla den förändring och det lif som i Palæstina af en regnskur uppväckas i det af hettan förtorkande landet.

[53] *Och öknens Konung sjelf, för honom skygg,
Bland Jordans snår sig rytande fördöljer.*

Lejon uppehölo sig på Jordans buskbeväxta stränder. Lejonet ryter, såsom bekant, då det hungrar och således är vildast.

[54] *Mer ljuft Hans tal, än doft från Hermon, går;*

Hermons berg var berömdt för sina blommor och sin honing.

[55] *Hans växt med blygsel höljer Zalmons Rår.*

Zalmon, ett af Ephraims berg, var skogbeväxt och ett hem för Gazeller och Rådjur (i Bibeln: Rår), hvilka af Österlandets skalder i alla tider hafva blifvit framställda för att liknelsevis beteckna en idealiskt skön växt. Se Sal. Höga Visa 2 C.

[56] Rosorne i Damascus berömmas för sin skönhet och vällukt.

[57] *Ja, för än nästa Sol från hvalfvet gått,
Förän från Thabor hon förjagat dimman.*

Vår- och sommartiden hvilar vanligen om morgonen öfver Thabors berg en dimma, som förskingrar sig vid middagen.

[58] Bruden fördes i procession, med tända facklor och under sånger, till Brudgummens hus, hvarest Han inväntade Henne.

[59] *Och tåren torkar af den lejda gjuten.*

Vid Hebreernes begrafningar lejdes "gråterskor", för att med sin klagan, sina tårar, och sitt beprisande af den hädangångne öka högtidligheten.

[60] Israëliternes i kalkberget uthuggne grafvar äro, troligen utan undantag, uppbrutne. Inscriptionerne hafva förvittrats och blifvit oläsliga. Sarkofagerne äro ofta sönderbrutne samt utsläpade på fältet. Resande hafva sett Araberne begagna sådana till sina hästhoar.

[61] Abel, i Naphthali, en stad hvars inneånare voro berömda för sin vishet. Se 2 Sam. 20 C. 15, 16 v.

[62] Jordan, som dock ej vid början af sitt lopp har detta namn, uppväller i dagen vid foten af Hermon, sedan den en tid runnit under jorden.

[63] Från Meroms sjö eller träsk faller Jordan, efter ett kort lopp mellan bergen, ut i Kinnereths eller Genesareths haf eller sjö.

[64] *— — — Sin fagra, sälla strand.*

Genesareths bördiga stränder beprisas högt af Josephus och nyare resande för deras ovanliga skönhet.

[65] *Än klar som spegeln låter skåda
De rena djupen af Din barm.*

Genesareths vatten är högst klart, så att sanden och sjödjuren på dess botten äro synliga.

[66] *Och än att sjelf emot sig rasa
Utaf en il blott upprörd går.*

Väderleken är högst nyckfull på Genesareths sjö. Lugn och stormar, hvilka uppdrifva de vildaste vågor, omvexla ofta och oförmodadt med hvarandra.

[67] *Och nu med bragd på bragd Du starke drager,
Du Jacobs väktare, Din Kungastråt.*

Jordan utgjorde det egentliga Palæstinas förmur mot öster. Den dal, hvori den framrinner, kallas emellanåt Konungsfältet.

[68] *Och krossar hållar, spränger fjellens lager
Hvars spillror sjelf Dig nödgas följa åt.*

Jordans flodbädd åtskiljer Basalt- och kalkformationerne i landet. Under regntiden släpar floden ofta med sig stora stenblock.

[69] *Och ojobäckar flöda vid Hans sida.*

Det fordna Palæstina var ryktbart för sina Olive-planteringar.

[70] *Och balsam dryper på Hans rika strand.*

Balsam-trädet växte kring staden Jericho, som låg nära Jordan.

[71] *Och snart med mattad gång försvinner.*

Jordan rinner, vid sitt inlopp i Döda Hafvet, särdeles trögt och långsamt.

[72] Beskrifningen om Döda Hafvet, denna "Caminus Inferni," afgrundens skorsten, såsom den af en Författare kallas, är aldeles enlig med den kännedom man har om denna underbara sjö.

[73] *Der tystnan som dess gårdar stänger.*

Gård betyder i Biblen ofta endast: *vistelseort, omkrets*.

[74] *Hans tunga våg utur sin dvala
Af flägtens ande aldrig väcks.*

Döda Hafvets vatten är högst saltigt och blir derigenom specifikt tyngre, så att det ej af stormen kan uppröras i betydligare vågor.

[75] *— — — — — med hopp,

Som, skyar i torkan, förgäfvdes gå opp.*

Under sommaren, eller torkan, regnar det ej i Palæstina. Ett eller annat moln visar sig väl vid Solens uppgång, men försvinner åter.

[76] *Vid Akko ett flarn, som i bränningen hvälfver* —

Akko eller Acre, Palæstinas hufvudsakliga eller enda hamn, har en kust, klippig och full af bränningar.

[77] Trakten kring Ascalon är något sumpig; man ser der ofta tranor rasta under sina flyttnings-tåg.

[78] *Snart skuggans och domningens land skall hon hinna.*

Hebreerne förestälde sig att de aflidnes andar befunno sig i *Scheol*, skuggans och domningens land, uti ett tillstånd af dvala.

[79] *Så blicka då bort* — — —

Detta uttryck och denna önskan är lånad ur Job.

[80] Basan är en hög bergskedja af basalt, nordost från Gileads-berg.

[81] Manteln nyttjades af Hebreerne om natten till täcke. Dagen vexlar i södern med natten, tvärt och nästan utan någon skymning.

[82] Hebreerne *bortsålde* sina döttrar åt deras friare. Vid fadrens död var brodern giftoman. Israëlitinnorne gingo beslöjade.

[83] *Lik vandraren i öknens sand,
Hvars blick sig trollar der ett land
Med lunders sus och svala strömmar.*

Genom en såkallad luftspegling tycker man sig ofta i öknen se sjöar och lunder, der i sjelfva verket endast sand förefinnes.

[84] Kidron flyter genom "Juda öcken", mellan hemska bergsklyftor, hvarefter den faller ut i Döda Hafvet.

[85] Om qvällarne blåser i Palæstina en svalkande vind från Medelhafvet.

[86] Månskenet älskas af Österlänningarne; vid dess glans berätta de helst sina sagor. Se Chateaubriands resa i Orienten.

[87] Ramoth eller Mizpa; Jephthas födelseort.

[88] Det var i anledning af Ammoniternes påstående, att återfå större delen af östra Jordan-landet, som det krig uppstod, hvilket föranledde Jephtha att offra sin Dotter. Se Dom. B. 10 och 11 Cap. — "Stad" utmärker egenteligen ort, *ställe, vistelseort*.

[89] *Israëls slätt*, den bördigaste dal i hela Palæstina, vattnas af Kisons flod.

[90] *Här uppå de samma höjder, Der Hon livvets drömda fröjder Sen begret i vänners rund.*

Se Slutmärkningen.

[91] Gileads berg äro bevuxne med Ekar.

[92] *Hennes namn ju redan dött.*

Jephthahs dotters eget namn förekommer ej i Bibeln.

[93] *Ur öknen strutsens jemmerrop intill Hans öra når.*

Strutsens skri liknar ett gråtande barns jemmer.

[94] *Han byggde jordens fasta grund,
Han den på ingo ställt.*

"Han sträcker ut Nordet på *ingo*; och hänger jordena uppå intet."
Job. 26 C. 7 v.

[95] *Ty lik det regn från Hermon går
att ned på Zion dugga.*

Hermon och Zion äro toppar af Antilibanons bergskedja; Hermon
högre, Zion lägre. De moln, som bildas kring den förra, afböda
sitt vatten på den sednare.

[96] Uttrycket "profetera" har i Biblen ofta äfven helt enkelt betydelsen af att *blifva inspirerad,
råka i hänryckning och Enthusiasm, dikta*.

[97] Vid National-fester plägade qvinnorne uppföra högtidliga dansar *med sånger* och musik af
trummor och andra instrumenter. Så t. ex. efter tåget öfver Röda Hafvet. Se 2 Mos. B. 15 C. 20 & 21
v. "Och Mirjam, then Profetissan, Aarons syster, tog ena trummo i sin hand; och alla qvinnor fölgde
henne efter i dants med trummor. — Och Mirjam sång före dem: etc."

[98] *Den lansens skars vid Jordans stränder.*

Lansarnes skaft förfärdigades af Jordans rör.

[99] *Hon tråde fram och med kastad slöja.*

Hustrurna viste sig obeslöjade vid viktigare
National-tilldragelser och då de voro inspirerade.

[100] *Hel Judas Horn.*

Horn nyttjas i Biblen såsom ordet *svärd* på vårt poëtiska språk. Judas *horn*
betyder således detsamma som Judas *svärd* eller Judas *kraft*.

[101] *Röstens döttrar i klippans hall.*

Så kallas Echo af Rabbinerne.

Slutanmärkning.

Hvarje tids konst reflecterar försvunna seklers och Nationers uppfattning af det Sköna. Vår tids
poëtiska litteratur har isynnerhet, med bibehållande af sin sjelfständighet, rikhaltigt i sig upptagit och
reproducerat andan och formen af skaldekonstens olika uppenbarelser hos äfven de mest aflägsna
tidsåldrar. Märkeligt nog har den härvid mer än billigt öfversett Hebreernes Dikt Konst. Väl äro vår
Kyrkas psalmer att anses för barn af den Israëlitiska Lyriken; men i dem ingår dock det Christliga
Elementet för mycket, för att de från den æsthetiska synpunkten kunde betraktas som "sånger i Zion."
Ännu mindre kan den Europeiska Litteraturen uppvisa några Didactiska skaldestycken af den tonart
som Hebreernes. Då likväl dessa Lärodiktars dystra och majestätiska skönhet, då det sublima i
tankarne, det poëtiska i uttrycket deri, måste anslå hvarje sinne, kan orsaken till den ofvanantydde
försummelsen att dem efterbilda endast sökas i den väsendtliga skilnaden eller rättare sagdt motsatsen
mellan deras och den Westerländska skaldekonstens skaplynne.

Ett försök — och ett anspråkslöst sådant är Jephthas bok — ett försök, att sammansmälta dessa
motsatser till något helgjutet har således visserligen ej att frukta jämförelsen med Föregångare, som
knappast torde finnas, men väl destomera de faror och klippor som ligga i sjelfva företagens natur.

Bördan af de noter hvaraf den korta texten nedtryckes, måste derföre af Förf. ännu ytterligare ökas
med denna Slutanmärkning, hvaruti han går att antyda den synpunkt, ur hvilken han uppfattat
lösningen af sitt problem.

Den hufvudsakliga svårigheten härvid ligger isynnerhet i den stora olikhet, som råder mellan sjelfva
planen samt anläggningen för vår tids och Hebreernes skaldestycken. — Så, för att exempelvis hålla
oss till Jobs bok, denna i æsthetiskt hänseende mest utbildade af Gamla Testamentets Lärodikter, hvem
fattar ej der den storartade skönheten af hvarje enskildt ställe, men hvem kan utan ett grundeligt
studium få en öfversigt af gången och utvecklingen af hela detta skaldestycke, som under episoder,
naturmålningar och den orientaliska Dikt konstens hela språk- och bild-prakt, än framskrider sagta och
stagnerande, än åter mäktigt framstörtar mot det slutliga målet, för att dock snart genom en
återtagning aflägsna sig derifrån, hvarefter den ånyo, med utveckling af en annan sida och på en ny
väg, närmar sig detsamma.

Uppgiften blir således att förlika det logiska och skarpt tecknade i planen för ett af nutidens Poemer

med den djupsinniga, men obestämdt contourerade anläggningen af Hebreernes skaldestycken; eller — för att nyttja en bild — uppgiften blir att förena den Westerländska Poesiens nakna uppräning, hvars alla trådar man så tillsägande kan räkna, med den Orientaliska Diktens yppiga växt, hvars stam och alla grenar till den grad höljas af frodande slingväxter, att det ofta blir svårt att afgöra, hvilka blad och blommor tillhöra det ursprungliga trädet och hvilka de snärjande Parasiterne. Det vore att aldeles förfela målet, om man genom att borttofsa de fremmande utskotten, och genom att klippa och tukta de lummiga grenarne, sökte att gifva åt denna son af österns varmare sol ett naknare och med telningarne i våra Hesperidiska trädgårdar mera öfverensstämmande utseende; men väl kan man, utan att stöta den æsthetiska blicken, under det fylliga löfverket dölja några stöd och sammanbindningar af tillräcklig styrka för att emotstå vår konstkritiks kallare stormar. Författaren har derföre trott sig närmast vinna sitt syfte, då han uppkastade en consequent och i minsta detaljer utarbetad plan, men sökte att så rikt drapera sjelfva utförandet, att denna plan än nästan doldes, än likväl så mycket framskymtade, att gången af det hela lätteligen kunde anas och utfinnas. — Sålunda framträder i VI Cap. Liknelsen om Jordans lopp nog episodiskt. Den afbryter tankegången och utvecklar endast på en ny sida — och under den af Hebreerne så omtyckta parabelformen — hvad som nyss förut blifvit sagdt; men förbindes åter väsendtligt med det hela genom hänsyftningen i 6:te strophen af VIII Cap.

Den handling, hvarmed det didactiska — eller rättare sagdt speculativa — i Dikten blifvit förknippadt, är lånad ur berättelsen om Jephtha och Hans dotter, i Domare-bokens 11:te Capitel. — Då Jephtha vid hemkomsten efter sin seger öfver Ammoniterne mötte sin enda dotter och förklarade, att Han ämnade hålla sitt löfte att offra Henne åt Herren, begärte Jungfrun blott ett uppskof af tvenne månader för att gå med sina leksystrar på bergen och begråta sin ungdom och de lifvets fröjder Hon måste försaka. Fadren beviljade detta och i anledning häraf hände det, att efter hennes död, "en sedvänja kom upp i Israël, att Israëls döttrar gingo årliga till och begråto Jephthas den Gileaditens dotter, fyra dagar om året.*"

Det ligger i sakens natur, att vid en sådan årligen återkommande folkfest — den må då ursprungligen gälla sorg eller glädje — dess första anledning allt mera tränges i bakgrunden af det rent nationella, hvarigenom den får en allt högre och allmännare betydelse. Hvem erinrar sig ej den första anledningen till de Olympiska, Pythiska och Nemeiska spelen, och hvilken utveckling de i tidernes lopp erhöllo. En sådan högre utveckling i sitt slag måste äfven Minnesfesten öfver Jephthas dotter anses hafva tagit, och det *är* kring dess fyra dagar, som Förf. derföre trott sig berättigad att gruppera det viktigaste af Hebreernes lefnads-åsigter och förhållanden. Förf. har härvid sökt så troget som möjligt iakttaga tids-costymen och local-förhållanderne; men ansett onödigt att citera Auctoriteter vid de upplysningar och anmärkningar, som härigenom blifvit nödiga. Skulle Läsaren ännu fästa sig vid några ovanliga och föråldrade ordvänningar, så får Förf. engång för alla nämna att de, äfven om det ej i anmärkningarne blifvit utpekadt, äro lånade från den gamla Svenska Bibel-öfversättningen.

Förf. hoppas att inga viktigare historiska misstag blifvit af honom begångne. Likväl torde ett par ställen behöfva närmare förklaring. Genast i början låter Förf. Midianiterne göra sitt plundringståg till häst, ehuru väl Han känner, att det på starka grunder blifvit betvivladt huruvida Araberne den tiden begagnat sig af hästar till *ridt*. Då man likväl ser att Absalon i striden red på en "mula," att flere af Domarnes söner och döttrar redo på åsnor och åsninnor, samt att i Jobs 39 Cap. förekommer en vidlyftig beskrifning på en Stridshäst, utan att ett ord om stridsvagn derjemte nämnes, torde detta allt vara nog skäl att försvara dikten, som låter Beduinerne i Domarnes tid, liksom deras afkomlingar nu, på snabba hästar genomla öknen. — Apostrophen till Solen visar en vörndnad och en slags cult för henne, som förklaras derigenom att vi påminne oss att Hebreerne, i Domarnes tid voro särdeles benägne för och ofta öfvergingo till Baals dyrkan, hvilken således måste yttra någon verkan på deras föreställningssätt. I Cap. VIII se vi till och med att en af qvinnorna var gift med en "Belials man," med hvilket uttryck på det stället visserligen närmast en i allmänhet sedeslös menniska, betecknas, men hvilket dock ej hindrar att derigenom tillika antydes, att han var en Baals dyrkare. Angående Förbundens Ark, som för tillfället skulle hafva befunnit sig i Siloh, torde förklaringen i 15 Anmärkningen få gälla som urskuldande. I sig sjelf hade det varit lätt att förbyta ordet Siloh, mot Kiriaith, men detta har Förf. ej velat, dels derföre att det dock blefve osäkert huruvida Arken under Samuels tid någonsin varit medförd i krigen, dels äfven af följande anledning. Jephthas bok bestod ursprungligen endast af den versifierade delen, och då Samuels namn der ej förekommer,[1] var Förf. berättigad att låta Arken förvaras i Siloh. Sedermera hafva dock de obundna ingresserne och slutet i hvart Capitel, i ungefärlig likhet med hvad i Jobs bok förekommer, blifvit tillagde. Då nemligen Författaren vid närmare eftersinnande fann, att Han ej var berättigad att påräkna hos Läsaren ett interesse, nog lifligt att medgifva det begrundande, som erfordrats, för att lemna en öfversigt af det utan sammanbindande ingresser nog bortskymda sammanhanget af det Hela, har han sednare bifogadt ifrågavarande tillägg, hvilka för Vesterns söner öfverbygga luckor, som hos Orientens Skalder äro så vanliga, att de vant sina läsare att fylla dem med deras egen inbillnings-kraft.

För att i dessa ingresser fästa händelsen vid ett bekant namn, har Förf. valt Samuels framför de

öfriga mindre bekanta Domarnes, och derigenom har nu den lilla Anachronismen uppkommit.

Det är slutligen en skyldighet att nämna, att Jephthas bok år 1832, och då utan ifrågavarande tillägg, erhållit andra priset af *Sv. Akademien*.

Kärleken för de Israëlitiska Skaldernes Skrifter — den snart sagdt enda poetiska litteratur, hvars bekantskap Förf. i sin barndom var i tillfälle att göra — ytterligare närd i hans yngliga-år utaf ett alfvarligare studium af Gamla Testamentet, vann slutligen nog öfvermakt öfver hans sinne, för att liksom tvinga honom till försöket af denna efterbildning. Det torde anses förlåtligt att han sedermera till vägledning för sig sjelf, underkastade detta sitt försök en competent Auctoritets omdömme; men den långa tid sedan dess förflutit, utan att Jephthas bok blifvit i tryck utgifven, bevisar tillräckligt, att han ej någonsin inbillat sig att detta försök skulle vinna hvad man kallar popularitet. Också skulle — äfven med förutsättning af all möjlig Författare-fåfänga — ett sådant sjelfbedrägeri varit oförlåtligt, då sjelfva det valda ämnet, dess plan och dess behandling redan från början uteslöto allt hopp om en sådan framgång. Ännu mindre sannolikt är, att ett sådant hopp kunnat hos Förf. uppvakna numera, då andra tider och andra förhållanden hos honom hunnit undantränga gamla och väcka nya intressen. Troligen skulle derföre Jephthas bok aldrig blifvit framdragen ur sin gamla gömma, om ej Förf. tyckt sig dertill uppmanad af en yttre anledning, en anledning som för Finska läsare tillräckligt antydes genom denna Slutmärknings datum: *Helsingfors den femtonde Julii 1840.*

[1] *Den enda persons namn, som deruti anföres, är Jephthas; och af denna anledning har titeln "Jephthas bok" blifvit vald, i enlighet med Hebreernes bruk att uppkalla ett arbete efter den deri förekommande hufvudpersonens namn.*

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JEPHTHAS BOK ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a

compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail)

within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to

reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.